

PLB atstovė Lietuvoje S. Kondratas: sprendimą grįžti iš JAV palengvino atkurta pilietybė

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės (PLB) atstovė* Lietuvoje šiemet paskirta socialinės ir ekonominės politikos ekspertė, buvusi Prezidento Valdo Adamkaus patarėja Skirma Kondratas sako, kad Lietuva turi branginti kiekvieną pilietį ir susitelkusi pagaliau išspręsti jautrų pilietybės išsaugojimo klausimą. Iš Vilkaviškio kilusi S. Kondratas dar vaikystėje, šeimai bėgant nuo sovietų priespaudos, emigravo už Atlanto. JAV vėliau užėmė itin aukštas pareigas prezidentų Ronaldo Reigano bei Džordžo Bušo (vyresniojo) vyriausybių administracijose. Visgi, nepaisydama sėkmingos karjeros, netrukus po nepriklausomybės atkūrimo sugrįžo į Lietuvą, visa širdimi ir mintimis įsitraukdama į Lietuvos gerovės kūrimą. Nuo grįžimo praėjus daugiau kaip 20-čiai metų, S. Kondratas pripažįsta, kad lemtingą apsisprendimą tuomet palengvino atkurta Lietuvos pilietybė ir žinojimas, kad vyksta į šalį, kuriai visada priklausė.

Neringa BUDRYTĖ

[PASAULIOLIETUVIS.LT](https://pasauliolietuvius.lt)

PLB atstovybės Lietuvoje vairą 2023 metų pradžioje perėmusi Skirma Kondratas pakeitė rekordiškai ilgai, daugiau kaip 10-metį, neatlygintinai šias pareigas ėjusią Vidą Bandis. Vos tapusi PLB atstove Lietuvoje, S. Kondratas pabrėžė sieksianti vieningai dirbti su valstybės institucijomis ir kartu spręsti diasporą neraminančius klausimus, tarp kurių ir artėjantis 2024 metų referendumas dėl Lietuvos pilietybės išsaugojimo.

Lietuvos pilietybė Skirmai Kondratas atkurta 1996-aisiais ir tai, pasak PLB atstovės, buvo viena iš priežasčių, paskatinusi 1999-aisiais grįžti į Lietuvą ir aktyviai įsitraukti į valstybės kūrimo procesus. Priėmusi tuometinio Prezidento Valdo Adamkaus kvietimą, S. Kondratas tapo šalies vadovo patarėja socialinių reformų klausimais, prisidėjo prie pilietinės visuomenės stiprinimo ir kitų veiklų.

Net penkis dešimtmečius praleidusi JAV, S. Kondratas visada jautė ir puoselėjo ryšį su Lietuva. Vaikystėje dalyvavo skautų veikloje, šoko tautinius šokius, domėjosi istorija, tautos tradicijomis ir papročiais, vėliau – dalyvavo JAV lietuvių bendruomenės veikloje ir kartu su kitais išeiviais prisidėjo prie Lietuvos išlaisvinimo bylos.

PLB šiemet minint garbingą 65-erių metų jubiliejų, „Pasaulio lietuviai“ su S. Kondratas kalbasi apie šios nuolat augančios organizacijos indėlį telkiant lietuvius visame pasaulyje, ateities tikslus geopolitinių iššūkių akivaizdoje, pilietiškumo sampratą ir pilietybės išsaugojimo svarbą ne tik diasporai bet ir stipresnės Lietuvos ateičiai.

Su Prezidentu George'u H. W. Bushu įstatymo pasirašymo metu ovaliajame kabinete 1990 m.

Metų pradžioje, kai buvote paskirta Pasaulio Lietuvių Bendruomenės atstove Lietuvoje, minėjote, kad labai svarbu PLB, diasporos atstovams, ir Seimui, tautos išrinktiems atstovams, dirbti išvien, nes tik abipusis veikimas sustiprina. Ar lengva pasiekti bendrą sutarimą ir kartu dirbti Lietuvos labui?

Dėl pagrindinių principų – puoselėti lietuviybę, saugoti ir ginti Lietuvos valstybę, garsinti Lietuvą ir jos kultūrą – lengva sutarti. Ir abipusis noras bendradarbiauti kuo glaudžiau – tikrai yra. Kadangi du kartus per metus vyksta daugiadieniai Lietuvos Respublikos Seimo ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės komisijos posėdžiai, galima aptarti konkrečius siekius, kliūtis jų įgyvendinimui, ieškoti sprendimų. Aišku, veiklos prioritetai ne visuomet vienodi, dėl jų diskutuojama, iškeliamos problemos, didėja abipusis supratimas, ieškoma kompromisų. Taip ir dera demokratinėje valstybėje.

JAV Būsto ir urbanistikos departamento vadovas Jackas Kempas įteikia apdovanojimą „už ypatingus nuopelnus Amerikos žmonėms“ 1990 m.

PLB šiomet mini 65-erių metų jubiliejų. Kai ši visuomeninė organizacija 1958 metais buvo įkurta Jungtinėse Valstijose, Jūs jau gyvenote ten ir,

matyt, galėjote iš arti stebėti PLB veiklą nuo pat įsikūrimo. Galbūt prisimenate, kaip Amerikos lietuviai tuomet priėmė šią naujieną ir kokia buvo Jūsų pirmoji pažintis, susidūrimas su PLB?

1958 metais tebuvo 14 metų. Neatsimenu įkūrimo ir, turiu prisipažinti, nelabai man buvo įdomios suaugusiųjų veiklos. Dalyvavau skaučių organizacijoje, stovyklose, šokau tautinių šokių grupėje, bet turbūt tuo ir apsiribojo mano lietuviška veikla tuo metu. Žinoma, bendravau su lietuviais draugais, domėjausi Lietuvos istorija, kultūra, kulinarija tiek, kiek iš savo tėvų išmokau ir iš lituanistinės pradžios mokyklos prisiminiau. JAV lietuvių bendruomenę pradėjau pažinti per jos organizuojamus Vasario 16-osios minėjimus, kitas šventes, „piknikus“, o su Pasaulio Lietuvių Bendruomenės veikla susipažinau kiek vėliau, kai pradėjau skaityti išeivijos lietuvių spaudą.

Kodėl tuomet reikėjo tokios unikalios pasaulio lietuvių vienijančios skėtinės organizacijos?

Kai pradėjau rimčiau domėtis įvairių lietuvių organizacijų veikla, pastebėjau, kad pokario emigrantai buvo gana susiskaldę pagal politines simpatijas ir antipatijas, pagal tai, kas kokiai partijai Lietuvoje priklausė, ką ten veikė, koks buvo jų išsilavinimas. Įvairios politinės ir dalinai politinės organizacijos – VLIKas (Vyriausiasis Lietuvos išlaisvinimo komitetas), ALTa (Amerikos lietuvių taryba), tautininkai, ateitininkai ir kitos – savaip suprato savo vaidmenį kovoje už Lietuvos laisvę. Buvo sunku sujungti jėgas, o kai kuriuos lietuvių, kurie nesišliejo prie jokių partijų ar organizacijų, tie nesutarimai apskritai atgrasė nuo vieningos politinės veiklos. Be to, kai kuriems buvo įdomiau užsiimti kultūrinė veikla ar tiesiog bendrauti su draugais.

Tiek kraštų bendruomenės, tiek Pasaulio Lietuvių Bendruomenė kūrėsi dėl to, kad kiekvienas lietuvis, nepriklausomai nuo jo pažiūrų, interesų, veiklumo, galėtų jungtis į bendrą kovą už lietuviybės išlaikymą užsienyje ir sutelktomis jėgomis atkreiptų pasaulio dėmesį į Lietuvos išlaisvinimo bylą.

PLB susitikimo su LR Prezidentu Gitanu Nausėda metu. Asmeninio archyvo nuotr.

Dabar PLB vienija jau 55 kraštų bendruomenes ir ketina dar plėstis. Kas yra pagrindinė jungiamoji grandis, kuri padeda suvienyti po vienu skėčiu labai skirtingų šalių lietuvių bendruomenes?

Lietuviai, emigravę iš Lietuvos, lieka lietuviai. Veikiamiems kitų kultūrų, vaikams augant kitoje kalbinėje erdvėje, tampa sudėtinga puoselėti savo lietuvišką tapatybę. Ilgainiui pajuntama tokia dvilypė tapatybė, jau ne vien lietuviška, nes žmogus yra veikiamas aplinkos. Tačiau tas lietuviybės pradai stipriai veikia. Atsiranda poreikis ne tik savo lietuvišką tapatybę patvirtinti ir sutvirtinti, bet ir rūpintis, kad vaikai jos apskritai neprarastų. Nors įvairių kraštų bendruomenės labai skirtingos, jas vienija meilė Lietuvai. Tai jas motyvuoja vienytis siekiant bendrų tikslų, nes vienybė yra stiprybė.

Prieš 65-erius metus užsibrėžti PLB tikslai ir dabar išlieka tie patys, tačiau keičiantis pasauliui, geopolitinei situacijai atsiranda naujų iššūkių. Kaip svarbiausius PLB ateities prioritetus matote Jūs?

Sudėtingas klausimas. Kai PLB įsisteigė, Lietuva buvo okupuota. Organizuota bendruomenė, jungianti visas svetur sukurtas kraštų bendruomenes, lyg ir buvo ta

dvasinė erdvė, kur kiekvienas lietuvis galėjo pasijusti Tėvynės dalimi, veikti išvien su kitais tautos labui, kad ir kur būtų likimo nublokštas. Po nepriklausomybės atgavimo dar gerą dešimtmetį PLB tikslas buvo padėti Lietuvai įsitvirtinti pasaulio žemėlapyje ir jos žmonėms teikti paramą.

Kad Lietuvos piliečiai masiškai paliko Tėvynę savo noru, pokario emigrantams buvo netikėta ir kai kuriuos nuvylė. Tačiau emigracija taip pat ir gelbėjo besikuriančią Lietuvą. Emigrantai ne tik susikūrė sau palankesnes gyvenimo sąlygas, bet ir rėmė Lietuvoje likusius savo giminaičius. O diaspora tapo skaitlingesnė, ilgainiui vieningesnė, trečiabangiai sustiprino veiklių lietuvių gretas lituanistinėse mokyklose, sporte, organizacijose.

Taigi, turime skaitlingesnę diasporą, turim kardinaliai pasikeitusias susisiekimą ir keliavimo sąlygas, pasikeitusius emigrantų ir pačios Lietuvos poreikius ir galimybes. Ir prie viso to dabar dar turime greitai besikeičiančias ir pavojus keliančias geopolitines sąlygas. Viena vertus, didelis interneto privalumas yra palengvėjusi ir padažnėjusi komunikacija, bet kartu tai yra ir trūkumas dėl socialiniuose tinkluose priešų skleidžiamų melagienų ir propagandos. Todėl reikia ir padidinto pilietinio budrumo, ir bendruomenių telkimo, ir veiklos finansavimo užtikrinimo.

Tad gal svarbiausi PLB ateities prioritetai būtų pilietiškumo skatinimas, įskaitant ir pasiruošimą galimiems gyvenimo kataklizmams, lietuvių kultūros puoselėjimas, bendravimo palaikymas per sportą ir kultūrą ir, žinoma, diasporos ir Lietuvos valstybės ryšių stiprinimas.

Lietuvos Respublikos Seimo ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės komisijoje. LR Seimo kanceliarijos/Olgos Posaškovos nuotr.

PLB jau daug metų ragina Lietuvos politikus išspręsti diasporai svarbų Lietuvos pilietybės išsaugojimo, įgijus kitos šalies pilietybę, klausimą. Kitamet dėl to rengiamas privalomasis pakartotinis referendumas. Ką reikėtų padaryti, kad jis pavyktų, nes kartelė visgi labai aukšta? Akivaizdu, kad šiuo atveju taip pat būtinas Jūsų jau minėtas siekis dirbti išvien dėl bendro tikslo.

Taip, tai šių likusių ir ateinančių metų prioritetas ir pagrindinis uždavinys. Kartelė aukšta, bet tiek PLB, tiek Seimas ir Vyriausybė veikia išvien, informacijos sklaida apie referendumą ir jo reikšmę Lietuvai jau prasidėjusi. Paruošiamieji darbai – balso teisę turinčių žmonių sąrašų tikslinimas, informacijos sklaidos kampanijos tolimesnių žingsnių planavimas, pasiruošimas užtikrinti sklandesnį balsavimo procesą užsienyje – taip pat jau vyksta. Tikėkimės, kad šįsyk pasiseks, nes ir pirmo referendumo rezultatai rodo, kad didžioji dauguma balsuotojų pritaria daugybinei pilietybei, nes tai užtikrina gimimu įgytos pilietybės išsaugojimą.

Jums pačiai Lietuvos pilietybė buvo atkurta 1996 metais. Ką tuomet Jums

tai reiškė, kaip prisimenate tą dieną, kai ją atgavote?

Tikslios dienos neprisimenu, bet kai nuvažiavau į Lietuvos ambasadą Vašingtone atsiimti paso ir teko Lietuvai prisiekti, apėmė džiaugsmingas jaudulys. Pilietybės turėjimas gerokai palengvino sprendimą į Lietuvą sugrįžti. Nebuvo abejonių, kad važiuoju ten, kur priklausau.

Pasaulio Lietuvių Bendruomenė argumentuoja, kad, įgiję šalių, kuriose gyvena, pilietybę, lietuviai įstengtų kur kas daugiau padaryti Lietuvos labui, nes galėtų plačiau veikti. Jūsų karjera - puikus to įrodymas. Turėdama JAV pilietybę, galėjote dirbti aukščiausiose valstybės institucijose, o vėliau savo patirtį atvežėte į Lietuvą, dirbote su Prezidentu V. Adamkumi, prisidėjote prie socialinės politikos reformų ir pan. Galbūt tokių pavyzdžių galėtų būti gerokai daugiau, jei pilietybės klausimas būtų pagaliau išspręstas?

Na, eidama aukštas pareigas JAV buvau tik šios šalies pilietė. Lietuvos pilietybės dar neturėjau. Ji man buvo suteikta išimties tvarka 1996 metais, kai jau buvau baigusi savo politinę karjerą JAV. Ne tik JAV Prezidentas turėjo skirti į tas pareigas, bet dar ir Senatas turėjo patvirtinti, ir būtina buvo turėti leidimą dirbti su slapta medžiaga, kuris buvo išduodamas tik po nuodugnaus FTB patikrinimo. Nežinau, ar būčiau gavusi tokį leidimą būdama ir kitos valstybės pilietė. Gal ir taip, bet tai karjerai tikrai nebūtų buvęs pliusas.

Žinoma, kita situacija Lietuvos piliečių, emigravusių po nepriklausomybės atkūrimo. Darbo, ar visuomeniniais, ar kitais sumetimais žmogus nusprendžia, kad jam reikalinga gyvenamojo krašto pilietybė. Manau, kad savos pilietybės atsisakymas yra skausmingas dalykas savo kraštą mylinčiam lietuviui, ir nepasakyčiau, kad tai naudinga Lietuvai. Tai tik gali didinti išeivio nusivylimą Lietuva, skatinti jai abejingumą. Esame maža tauta, Lietuva turėtų branginti kiekvieną Lietuvos pilietį.

Kovo 30 d. vyko forumas „Lietuvos Respublikos pilietybės išsaugojimas, įgijus kitos valstybės pilietybę. Kokia nauda Lietuvai“. Asmeninio archyvo nuotr.

Kokias galimybes suteikia dviejų pilietybių turėjimas ir kaip tai atsispindi kasdieniame gyvenime?

Nežinau, ar aš galiu atsakyti į šį klausimą. Nes mano – JAV pilietės, kuri tapo Lietuvos piliete ir gyvena Lietuvoje – patirtis turbūt skiriasi nuo Lietuvos piliečių, tapusių JAV ar Prancūzijos, ar Vokietijos, ar X valstybės piliečiais, patirties. Turbūt vienintelis bendras bruožas – gyvenamojo krašto pilietis turi daugiau teisių ir daugiau galimybių eiti tam tikras pareigas, daryti įtaką to krašto politikams, naudotis piliečio privilegijomis.

Tačiau reikia prisiminti, kad įgydamas pilietybę, įgydamas teisių, žmogus taip pat įgyja ir pareigų tai valstybei. Tad kokį poveikį dviejų pilietybių turėjimas darys kasdieniam gyvenimui, priklausys nuo to, ar esi dirbantis asmuo, ar pensininkas, jaunuolis, privalantis atlikti karinę tarnybą, ar bedarbis, taip pat ir nuo to, kokia šeiminė padėtis, ar šeima mišri, kokie krašto mokesčių įstatymai ir nuo aibės kitų veiksnių.

Bet taip pat noriu pastebėti, kad šiandienos pasaulyje dvilypė ar net daugialypė

pilietybė nėra išskirtinis reiškinys ir neteko girdėti, kad kuri nors valstybė dėl to būtų nukentėjusi. Net atvirkščiai – valstybę tik praturtina jos piliečių pasaulio pažinimas, kalbų mokėjimas, kitų kultūrų supratimas.

Į Lietuvą grįžote netrukus po nepriklausomybės atgavimo. Kokią šalį tada pamatėte ir kaip ji pasikeitė?

Po nepriklausomybės atgavimo pamačiau ją trokštančią pripažinimo ir orumo, ir visus sovietmečio paliktus skaudulius – materialinį nepriteklių, konformizmą ir prisitaikymo sužalotą mąstymą. Turbūt visi prisimename nežaboto, iškreiptai suprasto kapitalizmo pasekmes. Tai buvo įprasta vadinti „laukiniais Vakariais“, bet gal tiksliau būtų to laikotarpio bruožus pavadinti „laukiniais Rytais“. „Prichvatizacija“, bankų griūtys, patiklių investuotojų apgaudinėjimas, mafijos karai... Tikrai nebuvo linksma.

Bet Sąjūdis parodė, kad dauguma Lietuvos žmonių troško laisvės ir kitokio gyvenimo. Nepaisant visų sunkumų tuos norus įgyvendinti, buvo daug šviesių žmonių ir protingų patriotų, kurie nuosekliai dirbo siekdami grąžinti Lietuvą į Europą. Ir jiems pasisekė tai padaryti neįtikėtinai greitai. Lietuvių išeivija prie tos pažangos taip pat nemažai prisidėjo. Šiandien Lietuva galime tik didžiuotis. Dar daug darbų likę, bet pamatas tolesnei pažangai yra tvirtas.

Lietuvybė, pilietiškumas, solidarumas - toks yra PLB valdybos 2022-2025 metų kadenciją apibrėžiantis šūkis. Ką Jums asmeniškai reiškia šie žodžiai?

Lietuvybė – meilė lietuvių kalbai, kultūrai, gamtai, žmonėms. Istorijos pažinimas, tautos sėkmių ir nesėkmių pripažinimas. Darbas Tėvynės ir artimojo labui. Pilietiškumas – supratimas, kad norėdami turėti klestinčią valstybę ir aplinką, kurioje malonu gyventi, turime kiekvienas prie to prisidėti: atlikti savo pareigas ir patys kurti valstybę, ir rodyti pavyzdį savo veikla, kad visi galėtų oriai gyventi. Solidarumas – dirbti išvien siekiant bendrų tikslų.

Kokias kitas aktualiausias ir galbūt skaudžiausias diasporos problemas, kurioms reikėtų skirti daugiau valdžios institucijų dėmesio, galėtumėte įvardyti?

Man atrodo, kad aktualiausias ir skaudžiausias nūdienis uždavinys yra diasporos Lietuvos piliečių pilietybės išsaugojimo užtikrinimas. Tai aktualu ir svarbu ne tik

tiems piliečiams, bet ir valstybės bei tautos ateiviai. Tikėkimės, kad Lietuvos balsuotojai pritars referendumui dėl pilietybės išsaugojimo ir atėję prie balsadėžių pademonstruos brandų pilietiškumą ir solidarumą.

Straipsnis spausdintas metraštyje „Pasaulio lietuvis“, 2023 metai Nr. 586.

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorių.

** Skirma Kondratas Pasaulio Lietuvių Bendruomenės (PLB) atstovės pareigas ėjo iki 2024 m. sausio 16 dienos.*